

205. levél
Niccolò Machiavelli levele Francesco Vettorinak¹

Firenze, 1513. június 20.

Tiszteletreméltó Francesco Vettorinak, Firenze szentszéki követének

Nagyrabecsült Nagykövet! Jó pár héttel ezelőtt levélben válaszoltam az Ön egyik, Franciaország és Spanyolország közötti fegyverszünetről tartott szónoklatára. Ezt követően nem kaptam Öntől levelet, és magam sem írtam, mivel értesültem tervezett jöveteléről, és így arra vártam, hogy személyesen beszéljünk majd. Ám mivel most megtudtam, hogy elfoglaltságai néhány napig még távol tartják tőlünk, ezért csak késve érkezik, mégis felkeresem levellemmel, melyben leírom véleményemet mindazokról a kérdésekről, amelyekről személyesen beszélünk volna. S bár jóllehet, hogy távol lévén a titkoktól és az eseményektől, csak vadul csaholok, mégis úgy hiszem, a dolgokról vallott véleményemmel senkinek sem árthatok, sem magamnak, ha azt elmondom Önnek, sem Önnek, ha azt meghallgatja tőlem.

Láthatta, milyen sikeres volt Franciaország olaszországi hadjárata, mely jó részt minden várakozással, vagy – ha tetszik – félelemmel ellentétes eredményt hozott; és bizony ezt az eseményt hozzásorolhatjuk mindazon ragyogó sikerekhez, melyek Őszentsége a Pápa² és a nagyrabecsült Medici-ház nevéhez fűződnek. S mert úgy hiszem, a körültekintő ember feladata mindig is az volt, hogy átgondolja, mely dolgok lehetnek ártalmára, nem különben, hogy lássa előre a távoli eseményeket, támogassa a jót és a rosszal vegye fel a harcot ideje korán, ezért a pápa helyébe képzelve magamat alaposan megvizsgáltam, mitől kellene félnem, s hogyan orvosolnám a problémákat; mindezeket pedig megírom most Önnek, rábízván magamat azok szavára, akik jobban teszik ezt nálam, és hogy a dolgokat így magam is pontosan értsem.

Őszentsége helyében úgy érezném, minden a szerencsén múlik, hisz nem kötöttek még egyezményt, melynek eredményeképpen teljes vagy nagyobb részt béke következett volna. Akkor sem bíznék a spanyolokban, ha a mostaninál kevesebb tekintélyük lenne Itáliában; de a svájciakban sem lennék túlon túl biztos, még

1 Francesco Vettori (1474-1539) Firenze követe a pápa római udvarában, Machiavelli fő levelező-partnere. Az alább közölt levelek 1513-1514-ből mind hozzá íródnak.

2 X. Leo pápa (eredeti nevén Giovanni di Lorenzo de' Medici, 1475-1521), aki pápává választása alkalmával amnesztiát hirdet: Machiavelli így szabadul a Mediciek börtönéből 1513 márciusában.

ha semmi tekintélyük se lenne akár Franciaországban, akár Spanyolországban; és senki másban sem bíznék, aki nagyhatalom lehetne Itáliában. Épp ezért ellenben nem tartanék Franciaországtól³ mindaddig, amíg a hegyek túloldalán van, avagy velem egyetértésben tér vissza Lombardiába. A dolgok jelenlegi állásából kiindulva egyaránt kételkednék akár egy új megállapodásban, akár a háború kiújulásában. Ami a háborút illeti, mely visszahozná pár nappal ezelőtti kételyeimet, ma kétség sem férhet hozzá, hogy Franciaország nagy győzelmet aratna az angolokkal oldalán. Ami pedig a megállapodást illeti, csak abban az esetben jöhetne létre, ha Franciaország nélkülüm egyezne meg Angliával⁴ vagy Spanyolországgal.⁵ Megfontolva, hogy vajon könnyű lenne-e vagy sem Angliával egyezséget kötnie, s ugyanígy Spanyolországgal, úgy ítélem meg, hogy míg Angliával nehéz, Spanyolországgal lehetséges és ésszerű is volna az. És bizony, ha nem tartjuk rajta fél szemünket, attól tartok, ugyanolyan váratlanul a nyakunkba eshet, mint a megkötött fegyverszünet. Az érveim pedig a következőek. Mindig is úgy véltem, és most is úgy hiszem, hogy Spanyolország szeretné a francia királyt Itálián kívül tudni, de csak akkor, ha a saját fegyvereivel és befolyásával kergetheti el. Ellenben soha nem hittem, és nem hiszem ma sem, hogy a svájciak egy évvel ezelőtt Franciaországgal együtt aratott győzelme egészen kedvezne a spanyoloknak. Véleményemet egyrészt arra az ésszerű megfontolásra alapozom, hogy a pápa és a svájciak befolyása így túlságosan jelentős Itáliában; másrészt egynémely beszámoló alapján gondolom, melyek nyilvánvalóvá tették számomra, hogy Spanyolország még neheztel a pápára, aki nézetük szerint túl nagy tekintéllyel ruházta fel a svájciakat. Úgy vélem, a franciákkal kötött fegyverszünet okainak egyike ez volt. Mármost, ha a svájciak első győzelme⁶ nem tetszett a spanyol királynak, azt hiszem, ez a második, még kevésbé tetszik majd neki, mivel látja, hogy egyedül maradt Itáliában a nagy hírnevet szerzett svájciakkal és egy fiatal, gazdag, joggal dicsőségre áhítózó pápával szemben, aki nem akar alul maradni elődeihez képest, ráadásul ott vannak a testvérei és unokaöccsei új hercegségekre várva. Okkal félhet hát a spanyol király attól, hogy a svájciakkal szövetező pápa az ő területeit is megszerzi, amit egyébként – ha akarná – könnyen meg is tehetne, hiszen nincsenek különösebb akadályok, melyek meggátolhatnák tettében. Ezért nincs biztosabb megoldás Spanyolország számára, mint szövetséget kötni Franciaországgal, melynek révén könnyen megkaphatná Navarrát, miközben ő maga egy svájciak szomszédsága miatt nehezen tartható területet adna a franci-

3 Machiavelli az ország-neveket néha az adott ország uralkodói helyett használja, itt XII. Lajos (1498-1515) francia királyról van szó. A továbbiakban csak első előfordulásuk esetében oldjuk fel ezen utalásokat.

4 VIII. Henrik angol király (1509-1547).

5 II. Ferdinánd aragón, majd spanyol király (1506-1516).

6 Célzás a novarai csatára 1513. június 6-án.

áknak; ráadásul a svájciakat megfosztaná a könnyű átjárás lehetőségétől Itáliában, a pápát pedig attól a kényelmes helyzettől, hogy könnyedén igénybe vegye őket. Egy ilyen szerződést tehát, tekintve Franciaország helyzetét, nemhogy vissza kellene utasítaniuk, hanem maguknak kellene szorgalmazni!

Ezért tehát, ha én lennék a pápa, látva, hogy mindez bármikor bekövetkezhet, vagy igyekeznék megakadályozni, vagy magam irányítanám az eseményeket. Úgy vélem, a dolgok állása alapján könnyen megtörténhet a békekötés Franciaország és Spanyolország, a pápa és Velence között. Én nem venném bele se a svájciakat, se a Császárt⁷, se Angliát, mivel úgy látom, Anglia hagyja magát Spanyolország által kormányozni; azt sem nagyon tudom elképzelni, hogyan egyezhetne a Császár a velenceiekkel, vagy akár Franciaország a svájciakkal. Így hát hagynám őket menni, s inkább azokkal foglalkoznék, akikkel az egyezés jobban elviselhető. Úgy vélem ugyanis, hogy egy ilyen szerződés mind a négy fent említett félnek meglehetősen javára válna, tekintve, hogy a velenceieket kielégíthetné Verona, Vicenza, Padova és Trevigi birtoklásával, a francia királyt Lombardiával, a pápát a már megszerzett területekkel, Spanyolországot pedig a nápolyi királysággal. Mindennek megvalósulása pedig egyedül Milánó hamis hercegének⁸ válna kárára, továbbá a svájciaknak és a Császárnak, akik mind készek lennének nekitámadni Franciaországnak, aki pedig, hogy védje magát tőlük, kénytelen lenne a páncél mellvértet magán hagyni szüntelen, minek következtében, miközben mindegyik biztos lenne felőle, egyik sem bízhatna a másikban. Mindezen megfontolások alapján tehát én igen nagy biztonságot látok ebben a szerződésben, mivel a németektől való közös félelem együtt tartaná a feleket, s nem lenne közöttük viszályra ok, hacsak nem a velenceieknek, akik viszont türelmesek lennének.

Másfelől nézve viszont nem látok semmi biztonságot, mert véleményem szerint – s kétlem, hogy tévedek – a franciák királyuk halála után nekilátnak nyomban Lombardia megszerzésének, ami állandó hadikészültségben tartja őket. És nem hinném, hogy Spanyolország bármi módon is hajlandó lenne letenni a fegyvert. Ha az első svájci győzelem fegyverszünet kötésére indította, a második békekötésre sarkallja biztosan, akármilyen politikai lépést is tesz, dolgot is mond, vagy bármit ígér is – úgy vélem. Ugyanakkor ez a béke rendkívül veszélyes lenne, ha nem minden érdekelt fél részvételével és egyetértésével köttetne meg.

Ég Önnel! Firenze, 1513. június 20.

Niccolò Macchiavelli
(Bibok Ágnes fordítása)

7 I. Miksa Német-római császár (1509-1516).

8 Massimiliano Sforza milánói herceg (1512-1515).